25.11.2026

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle:

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle valmiuslaiksi ja laiksi rikoslain 46 luvun muuttamisesta

Viite: Lausuntopyyntönne 11.11.2026, diaarinumero HE 294/2026 vp

1 Yleistä

Opetusalan ammattijärjestö OAJ kiittää mahdollisuudesta lausua esityksestä valmiuslaiksi ja laiksi rikoslain 46 luvun muuttamisesta. Sivistysvaliokunnalle annettavassa lausunnossa OAJ keskittyy erityisesti esitetyssä valmiuslain 14 luvun 101 §:ssä säädettyihin opetustoiminnan ja varhaiskasvatuksen järjestämistä koskeviin muutoksiin.

Esitetty valmiuslain 101 § vastaa osin voimassa olevaa valmiuslain 109 §:ää. Esitetty pykälä kattaisi jatkossa myös varhaiskasvatuksen. Lisäksi pykälään lisättäisiin säännös mahdollisuudesta poikkeusoloissa siirtää valtioneuvoston asetuksella opetus- ja koulutustoiminta toteutettavaksi etäopiskeluna ja etäopetuksena. Etäopetus ei olisi mahdollista perusopetuslaissa säädetyssä esiopetuksessa ja varhaiskasvatuslain mukaisessa toiminnassa.

Pykälässä säädettäisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti mahdollisuudesta säätää valtioneuvoston asetuksella poikkeuksia kasvatus-, opetus-, koulutus-, tutkimus- tai aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämisvelvollisuuteen sekä velvollisuuteen järjestää ateria-, kuljetus- ja majoitusetuuksia. Lisäksi säädettäisiin opetus- ja kulttuuriministeriön toimivallasta määrätä edellä mainitut toiminnat keskeytettäväksi tai siirrettäväksi toiselle paikkakunnalle enintään kolmeksi kuukaudeksi kerrallaan. Pykälä voitaisiin ottaa käyttöön kaikissa poikkeusoloissa, mutta vain jos se olisi väestön siirtämisen, oleskelu- ja liikkumisrajoitusten vuoksi tai ihmisten henkeä tai terveyttä uhkaavan vakavan vaaran vuoksi välttämätöntä.

OAJ pitää sääntelyn tarkoitusta ja sen johdosta esitettyjä toimenpiteitä yleisesti kannatettavina.

2 Nuorten oppilaiden ja tukea saavien oppilaiden on saatava lähiopetusta myös poikkeusoloissa

Etäopetukseen siirtyminen ei esitetyn säännöksen mukaisesti olisi mahdollista esiopetuksessa ja varhaiskasvatuksessa. Säännöksen perusteluissa todetaan, että etäopiskeluun ja etäopetukseen siirtymisen kynnyksen tulisi olla erityisen korkealla myös silloin, kun kyseessä ovat niin sanotut haavoittuvat ryhmät. Tällaisia ryhmiä ovat

esimerkiksi tuen tarpeessa olevat, valmistavan opetuksen oppilaat, 1.–3. luokkalaiset ja lastensuojelun asiakkaat.

OAJ pitää etäopiskeluun ja etäopetukseen siirtymisen mahdollisuutta tarpeellisena. OAJ huomauttaa, että hallituksen esityksessä 233/2026 vp koskien häiriötilanteita koskevan sääntelyn lisäämistä perusopetuslakiin etäopetusmahdollisuus on säännöstasolla rajattu niin, ettei se koske varhaiskasvatusta, esiopetuksen oppilaita, perusopetuksen vuosiluokkien 1.–3. oppilaita, oppilaita, jotka saavat perusopetuslain 20 c §:n 2 momentissa tarkoitettuna oppilaskohtaisena tukitoimena erityisluokanopettajan antamaa opetusta erityisluokassa tai tulkitsemis- ja avustajapalveluita, perusopetuslain 20 i §:n 2 momentissa tarkoitettuja toiminta-alueittain opiskelevia oppilaita sekä perusopetuslain 5 §:ssä tarkoitetut perusopetukseen valmistavan opetuksen oppilaita. OAJ on pitänyt edellä mainittua rajausta tarkoituksenmukaisena. **Nyt esitetyn valmiuslakiin lisättävän perusopetuksen etäopetusta koskevan rajauksen tulisi olla yhdenmukainen mainitun häiriötilanteita koskevan sääntelyn kanssa.** Lapsen etu huomioiden etäopetuksen ei tulisi olla mahdollista edellä mainittujen nuorten oppilaiden ja haavoittuvammassa asemassa olevien oppilaiden osalta ja tämä tulisi olla säännöstasolla säännelty, ei vain säännöskohtaisissa perusteluissa mainittu.

Näin ollen OAJ esittää, että valiokunta esittää lausunnossaan, ettei etäopetukseen siirtyminen ole perusopetuksessa mahdollista edellä mainittujen oppilaiden osalta. OAJ esittää 101 §:n 1 momentin 1 kohdan muuttamista seuraavasti:
1) opiskelu ja opetus toteutettavaksi etäopiskeluna ja etäopetuksena lukuun ottamatta perusopetuslaissa (628/1998) säädettyä esiopetusta **ja perusopetuksen vuosiluokkien 1.–3. oppilaita, oppilaita, jotka saavat perusopetuslain 20 c §:n 2 momentissa tarkoitettuna oppilaskohtaisena tukitoimena erityisluokanopettajan antamaa opetusta erityisluokassa tai tulkitsemis- ja avustajapalveluita, perusopetuslain 20 i §:n 2 momentissa tarkoitettuja toiminta-alueittain opiskelevia oppilaita sekä perusopetuslain 5 §:ssä tarkoitetut perusopetukseen valmistavan opetuksen oppilaita** sekä varhaiskasvatuslain (540/2018) mukaista toimintaa.

OAJ pitää erittäin tärkeänä, että myös etäopiskelun ja etäopetuksen osalta oppijoilla on oikeus tarvitsemaansa tukeen. Edellä mainitussa häiriötilanteita koskevassa sääntelyssä on perusopetuslakiin esitetty säännöstä siitä, että oppilaalla on oikeus opetukseen, oppimisen ja koulunkäynnin tukeen sekä turvalliseen opiskeluympäristöön myös häiriötilanteiden aikana. Perustuslakivaliokuntakin on koronapandemian aikaisia soveltamisasetuksia koskevassa mietinnössään todennut, että rajoitusten toimeenpanossa oli kiinnitettävä erityistä huomiota oppimisen ja koulunkäynnin tuen toteutumiseen varsinkin haavoittuvassa asemassa ja lastensuojelutoimenpiteiden tarpeessa olevien lasten ja nuorten osalta (PeVM 14/2020 vp). **OAJ esittää, että valiokunta esittää lausunnossaan häiriötilanteita vastaavan sääntelyn lisäämistä oppijoiden oikeudesta oppimisen ja koulunkäynnin tukeen myös valmiuslain 101 §:ään.**

3 Etäopiskeluun ja etäopetukseen siirtyminen ei saa johtaa kaksinkertaiseen työhön opettajille

OAJ toteaa, ettei etäopetusta koskevasta säännöksestä tai sen perusteluista käy ilmi, jääkö koulutuksen tai opetuksen järjestäjälle harkinta- ja päätösvaltaa etäopiskeluun tai etäopetukseen siirtymisen osalta. Tuleeko koulutuksen tai opetuksen järjestäjän valtioneuvoston asetuksen mukaisesti esimerkiksi päättää, mitkä toimipisteet, vuosiluokat ja opetusryhmät siirtyvät etäopiskeluun tai etäopetukseen vai säädetäänkö nämä jo valtioneuvoston asetuksessa? Lisäksi säännöksestä tai sen perusteluista ei käy ilmi, kuinka pitkäksi aikaa valtioneuvoston asetus on mahdollista antaa kerrallaan. Järjestämisvelvollisuuksista poikkeamisen osalta säännöksen perusteluissa on täsmennetty välttämättömyysarviointia järjestämisvelvollisuuksista poikkeamiseksi. Vastaavaa ei ole etäopiskelun ja etäopetuksen osalta. Sivistyksellisten perusoikeuksien rajaaminen on mahdollista vain tarkkarajaisella ja täsmällisellä lainsäädännöllä. Rajoituksen olennaisen sisällön on ilmettävä suoraan laista. **OAJ esittää, että valiokunta lausunnossaan esittää 101 §:ää ja säännöskohtaisia perusteluja täydennettäväksi edellä mainittujen seikkojen osalta.**

Esitetystä etäopetusta koskevasta säännöksestä tai sen perusteluista ei käy ilmi, siirtyykö aina koko opetusryhmä etäopetukseen vai voiko opetusryhmä jakaantua etä- ja lähiopetukseen. Joka tapauksessa säännöksen perusteella on mahdollista, että osa opetusryhmistä saa etäopetusta ja osa lähiopetusta.

OAJ esittää, että valiokunta lausunnossaan esittää 101 §:n säännöskohtaisiin perusteluihin lisättäväksi kirjauksen sivistysvaliokunnan mietinnöstä 16/2020 vp seuraavasti: ”Kuten sivistysvaliokunta on todennut koronapandemian aikana käytössä olleita poikkeuksellisia opetusjärjestelyitä koskevassa mietinnössään (SiVM 16/2020 vp), käytettäessä opetuksessa etä- ja lähiopetuksen vuorottelua on huolehdittava, ettei järjestely johda siihen, että opettajan tulee tehdä kaksinkertainen työ saman opetuksen antamiseksi. Oppilaiden yhdenvertaisuus huomioiden opetus tulisi järjestää niin, että oppilas saisi pääsääntöisesti lähiopetusta ja etäopetusjaksot olisivat mahdollisimman lyhytaikaisia.”

Opettajan on voitava keskittyä kerrallaan vain joko lähiopetukseen tai etäopetukseen. OAJ pitää välttämättömänä, että perusteluissa on yhdistelmämallin osalta painotettu, ettei järjestely voi johtaa siihen, että opettajan tulisi tehdä kaksinkertainen työ saman opetuksen antamiseksi. Tämä vähentää opettajien kuormitusta ja mahdollistaa vuorovaikutuksen toteutumisen.

Lisäksi OAJ esittää, että valiokunta toisi lausunnossaan esiin, että poikkeusolot ja niistä johtuvat poikkeusjärjestelyt aiheuttavat aina lisätyötä kasvatus- ja opetushenkilöstölle. Lisätyö on korvattava asianmukaisesti, muutoin on vaarana, että poikkeusolojen hallinnan kustannukset siirtyvät henkilöstön kuormituksen ja työssäjaksamisen varaan. Poikkeusoloista ja poikkeusjärjestelyistä aiheutuu lisäksi myös ylimääräisiä henkilöstökuluja. Esimerkiksi perusopetuksen osalta henkilöstökuluja syntyy apulaisrehtorien palkkaamistarpeesta rehtoreiden työmäärän

kasvua helpottamaan tai opettajille aiheutuvan lisätyön korvaamisesta. Esityksen vaikutustenarvioinnissa ei ole riittävällä tavalla huomioitu kasvatus- ja opetushenkilöstölle aiheutuvaa lisätyötä ja ylimääräisiä henkilöstökuluja.

4 Riittävä opetushenkilöstö on turvattava myös poikkeusoloissa

Järjestämisvelvollisuuteen kohdistuvien poikkeusten osalta säännöskohtaisissa perusteluissa todetaan varhaiskasvatuksesta, että poikkeukset voisivat koskea esimerkiksi päiväkodin aukioloaikoja, ravintoa ja ruokailua sekä varhaiskasvatuksessa annettavaa tukea. Lisäksi perusteluissa tuodaan esiin, että varhaiskasvatuslain 33 §:ssä ja opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun asetuksen (986/1998) 23 §:ssä säädetään mahdollisuudesta poiketa väliaikaisesti varhaiskasvatus- tai opetushenkilöstön kelpoisuusvaatimuksista. Nämä normaaliolojen säännökset voisivat perustelujen mukaan tulla sovellettavaksi myös poikkeusoloissa ilman erillistä valmiuslain toimivaltuutta.

OAJ toteaa, että myös poikkeusoloissa on turvattava lasten oikeus turvalliseen varhaiskasvatukseen, tukeen ja pedagogisesti laadukkaaseen toimintaan. Säännöskohtaisissa perusteluissa kuvatun kelpoisuusvaatimuksista väliaikaisesti poikkeamisen ei tule olla lähtökohtana poikkeusoloissakaan, vaan lasten oikeus kelpoisen ja tutun opettajan antamaan opetukseen on myös näissä tilanteissa pyrittävä turvaamaan.

Poikkeusolot ovat luonteeltaan tilanteita, joissa lasten turvallisuuden, hyvinvoinnin, vuorovaikutuksen ja tuen tarve usein kasvaa. Tällöin myös henkilöstöresurssin tarve voi tosiasiallisesti olla suurempi kuin normaalioloissa. OAJ toteaa, ettei varhaiskasvatuksen henkilöstömitoituksesta ja suhdeluvuista voida poiketa poikkeusoloissa. Lisäksi OAJ toteaa koskien koko kasvatusta ja koulutusta, että myös poikkeusoloissa on pyrittävä toimimaan niin, että normaalioloja vastaava henkilöstö olisi vähintään käytettävissä ja sijaisia hankittaisiin puuttuvien työntekijöiden tilalle.

OAJ esittää, että valiokunta lausunnossaan esittää 101 §:n säännöskohtaisia perusteluja täydennettäväksi niin, että niissä todetaan kelpoisuusvaatimusten väliaikaisen poikkeamisen olevan poikkeus ja että normaalioloja vastaava tuttu ja turvallinen kasvatus- ja opetushenkilöstö on turvattava myös poikkeusoloissa.

5 Etäopetus mahdollista vain poikkeusoloissa ja häiriötilanteissa

OAJ:n näkemyksen mukaan etäopetukseen siirtymisen tulee esityksen mukaisesti olla mahdollista vain poikkeusoloissa ja häiriötilanteissa.

Perusopetuksen osalta perusopetuslaki mahdollistaa jo nykyisellään myös muissa tilanteissa opetuksen järjestämisen etäyhteyksiä hyödyntäen, minkä hyödyntämistä OAJ kannattaa nykyisen opetussuunnitelmalinjauksen mukaisesti toteutettuna. **Sen sijaan häiriötilanteissa tai poikkeusoloissa toteutetun kaltaista perusopetuksen etäopetusta OAJ ei pidä mahdollisena normaalioloissa.** Perusopetuksen

kokonaisvaltainen oppimiseen, kasvuun ja hyvinvointiin liittyvä tehtävä rakentuu oleellisesti lähiopetuksen varaan, eikä olisi toteutettavissa etäopetuksena.

Toisen asteen koulutuksessa ja korkeakouluopetuksessa järjestäjät ja korkeakoulut voivat päättää itse opetusmuodoistaan etäopetus mukaan lukien. OAJ toteaa, että toisella asteella voidaan perusopetusta vastaavasti järjestää opetus etäyhteyksiä hyödyntäen, mutta **myös toisen asteen koulutuksessa lähiopetuksen tulee olla opetuksen vahvana lähtökohtana.** Etäopetuksen tulee olla mahdollista vain häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Muun muassa koronapandemian aikana läpikäydyt poikkeusolot entisestään todistivat kattavan lähiopetuksen merkitystä lasten oppimiselle, kasvulle ja hyvinvoinnille. Suomella on oltava varaa jatkossakin järjestää perusopetus yhdenvertaisesti kaikille oppijoille lähiopetuksena täydennettynä nykyisen opetussuunnitelmalinjauksen mukaisesti toteutetulla etäyhteyksiä hyödyntävällä opetuksella tilanteissa, joissa muutoin ei opetusta ole mahdollista kelpoisen opettajan järjestämänä toteuttaa esimerkiksi harvinaisten kielten osalta.

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Nina Lahtinen
koulutuspolitiikan johtaja

Noora Pikkuluoto
juristi